

Motion till riksdagen 2013/14:Ub571

av **Ibrahim Baylan m.fl. (S)**

Politik för gymnasieskolan

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att göra eleverna rustade för att möta framtiden.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att alla gymnasieprogram ska leda till grundläggande behörighet i högskolan.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om obligatorisk gymnasieskola.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att svensk arbetsmarknad kräver gymnasieutbildning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett utbildningspolitiskt mål om gymnasiekompetens.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att motverka avhopp i gymnasieskolan.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att alla gymnasieprogram ska vara treåriga.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stärka kontakten med arbetslivet.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utveckla yrkesprogrammen till yrkescollege.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kvalitet i lärlingsutbildningen.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utbildningskontrakt.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en bättre övergång från studier till arbetsliv.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med en utvärdering av konsekvenserna av Gy 2011.

Fel! Okänt namn på

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att resurser ska fördelas till gymnasieskolor efter elevernas förutsättningar och behov.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en modern och likvärdig gymnasieexamen.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utmaningar för duktiga elever.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om jämställdhet i gymnasieskolan.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om framtidskompetenser.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att estetisk verksamhet ska vara ett gymnasiegemensamt ämne.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behörighetskrav till gymnasieskolans nationella program.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förändra meritpoängssystemet.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om övergången till högskola och vuxenutbildning.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att modernisera regelverket för fristående gymnasieskolor.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om lex JB.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om regler och villkor för riksinternaten.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om elevhälsa.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om mobbning och kränkande behandling.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om elevers organisering och elevmajoritet i lokala styrelser.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om registerkontroll av personal i gymnasieskolan.

Rustad för att möta framtiden – svensk arbetsmarknad kräver gymnasieutbildning

Utbildning är nyckeln till framtidens jobb och konkurrenskraft, men också till människors frihet att forma sina egna liv. Sverige är och ska förbli en nation som satsar på kunskap. Däri ligger vår konkurrenskraft. Vägen framåt är inte låga löner och sämre arbetsmiljö. Ska vi möta utmaningen som ett modernt land som investerar för framtiden måste vi investera i utbildning idag och rusta unga människor för att möta framtiden.

Dagens gymnasieskola står inför helt andra utmaningar än vad som gällde för bara några årtionden sedan. I dag krävs en gymnasieutbildning för att få ett jobb och för att klara sig i ett allt mer komplext och kunskapsintensivt samhälle. Det blir tydligt inte minst när man studerar ungdomars långtidsarbetslöshet. Den viktigaste orsaken till att ungdomar är långvarigt arbetslösa är just bristande utbildning.

Dagens och framtidens arbetsliv och samhälle kräver gedigna kunskaper av alla. Förändringarna på arbetsmarknaden, och kraven på att förvärvsarbetande ska kunna byta arbetsplats, yrke eller bransch, gör att unga som inte får med sig tillräckliga kunskaper från gymnasiet har det svårt i dag och kommer att få det än svårare i framtiden. Att successivt höja kraven på kunskap har därför varit både naturligt och nödvändigt mot bakgrund av samhällets utveckling. Kunskapsekonomi kräver att alla har minst en gymnasieexamen. Därför ska gymnasieskolan vara obligatorisk. Samma skolplikt som idag gäller för grundskolan ska gälla för gymnasieskolan upp till 18 års ålder. Alla gymnasieprogram ska också förbli treåriga.

Denna reform behöver mötas med stora insatser för att alla unga ska ha möjlighet att nå en gymnasieexamen. I dag går de allra flesta, cirka 99 procent, vidare från grundskolan till gymnasiet men många hoppar av under det första eller andra studieåret. Samtidigt som kraven på de unga höjs måste stödet till eleverna stärkas.

Detta kommer att kräva resurser. Men kostnaden för att låta unga hamna utanför arbetslivet är betydligt högre. För att i detalj kunna överblicka de investeringsbehov som en obligatorisk gymnasieskola kräver vill vi avsätta resurser till en utredning med uppdraget att ta fram en plan för genomförandet.

I gymnasieskolan vill vi att alla elever ska kunna välja mellan tydliga inriktningar som syftar till vidare studier eller direkt till ett yrke. Samtliga utbildningar ska ge gedigna kunskaper och leda till en gymnasieexamen. Därigenom blir alla väl rustade för att klara arbetslivet och fortsatt utbildning. Genom studier ska eleverna också skaffa sig en grund med beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram som alla i samhället behöver. Utbildningen ska främja elevernas utveckling till ansvars-kännande människor som aktivt deltar i och utvecklar yrkes- och samhällslivet. En hög kunskapsnivå är också grundläggande för möjligheten att utöva sina demokratiska fri- och rättigheter.

Utbildningspolitiskt mål för gymnasiekompetens

Idag är det cirka 8 procent av 18–24-åringarna som inte avslutat gymnasie-studier och som inte studerar för att göra det. Regeringens mål inom ramen för Europa 2020 är att andelen 18–24-åringar som inte avslutat gymnasie-studier och som inte studerar ska vara högst tio procent år 2020. Regeringen

Fel! Okänt namn på

saknar således helt ambitioner för att minska andelen som inte har gymnasiekompetens fram till 2020. Det är uppseendeväckande att regeringen inte har några ambitioner på detta område.

Vårt mål är att alla före 25 års ålder ska ha en fullständig gymnasieexamen. Som ett mål på vägen vill vi till år 2020 minska andelen unga mellan 18 och 24 år som inte har en gymnasieexamen eller studerar för att få det, från idag cirka 8 till 4 procent.

Motverka avhopp från gymnasieskolan

Andelen elever som började gymnasieskolan hösten 2008 och som har fullföljt utbildningen inom tre eller fyra år är 79 procent för flickor och 74 procent för pojkar. Ungefär var tredje elev avbryter studierna helt eller behöver mer än tre år på sig att fullfölja utbildningen. Frånvaron och avhoppet från gymnasieskolan måste minska. Det går enligt Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) att minska avhoppet genom att skolans ledning skapar förutsättningar för att möta elevernas individuella behov. De kommunala gymnasieskolor som visat god förmåga att hjälpa elever att fullfölja sin gymnasieutbildning har enligt SKL vissa gemensamma framgångsfaktorer så som bra bemötande, tydliga mål och betoning på resultat och ett flexibelt utbud.

Det krävs nationella mål och en strategi utvecklad mellan stat och kommun för att fler elever ska fullfölja sin gymnasieutbildning. Det ska ställas tydliga krav på skolorna att de ska arbeta för att alla elever ska fullfölja sin gymnasieutbildning. Skolan har ett ansvar för att se varje elev. Upplägg av undervisningen behöver ses över och särskilda insatser initieras för att öka motivationen hos eleverna att fullfölja den valda gymnasieutbildningen. Eleverna behöver få stöd och resurser efter behov bland annat genom stöd av studie- och yrkesvägledare. Varje kommun ska ha både erforderliga system och en skyldighet att fördela resurser mellan skolorna utefter elevernas behov. Varje elev som inte klarar en kurs ska omedelbart erbjudas stöd för att klara kursen. Skolor bör noga följa elevernas resultat och analysera varför elever avbryter sin utbildning. Skolor som inte når resultat och uppfyller kvalitetskraven måste upprätta en handlingsplan som ska godkännas nationellt. Dåliga skolor ska kunna läggas ner. Undervisningen i kärnämneskurserna bör också präglas mer av den utbildning som eleven går, genom så kallad infärgning. Motivationen och resultaten ökar avsevärt om eleverna ges möjlighet att arbeta med dessa ämnen i ett sammanhang som är tydligare kopplat till programmets inriktning. Inte minst för att förbättra resultaten inom kärnämnen behöver undervisningens upplägg förnyas för att göra den mer relevant för elever med olika bakgrund och studiemål. Vissa mål i kärnämnen kan uppnås genom starkare samverkan med karaktärsämnen. Även om utbildningen i kärnämneskurserna får olika upplägg ska ändå målen vara gemensamma. Skolverket bör få i uppdrag att visa på möjligheter att variera undervisningen utan att kraven sänks, att tydliggöra hur en ökad infärgning kan ske och att lyfta fram

goda exempel på framgångsrikt utvecklingsarbete och goda exempel på integrerande arbetssätt.

Regeringen försöker motverka avhopp från gymnasiet genom att sänka kunskapskraven i svenska och engelska för en hel generation elever på yrkesprogrammen. Att man sänker kunskapskraven skulle naturligtvis kunna innebära att statistiken avseende hur många som når målen förbättras, men det sker till ett högt pris både för gymnasieeleverna personligen och för Sveriges konkurrenskraft. Troligare är också att avhoppet ökar då alltför många elever på grund av att yrkesprogrammen inte leder vidare till fortsatta studier väljer bort yrkesprogrammen trots att de har inriktningar som intresserar eleverna mer. Skolor ska istället för att sänka kunskapskraven samarbeta än tydligare med branscherna och arbetsmarknadens parter för att motivera elever att fullfölja utbildningen.

Regeringens nya förslag om ett- och tvååriga gymnasieprogram helt utan teoretiska kurser avvisar vi bestämt. Arbetsgivarna kräver i dag att de unga har gymnasiekompetens – då måste samhället ge alla unga möjlighet att skaffa sig det. Och flera möjligheter, samtidigt som vi hittar nya former för det. Det här förslaget visar att regeringen har gett upp om den svenska skolan. Sverige har den första regeringen i vår historia – och förmodligen den enda i världen – som sänker utbildningsambitionerna för nästa generation. Utgångspunkten måste vara att all gymnasieutbildning ska leda vidare till arbete eller högre studier, och inte raka vägen till försörjningsstöd. Vi måste ha högre kunskapskrav för de unga. Alla gymnasieprogram ska förbli treåriga.

Stärk kontakten med arbetslivet

2011 valde regeringen att förändra yrkesprogrammen så att de inte längre ger högskolebehörighet. Nu föreslås ettårig gymnasium helt utan teoretiska ämnen. Resultatet av regeringens förändringar har enligt Skolverket inneburit en omfattande minskning på yrkesprogrammen och lärlingsutbildningarna. Hösten 2012 gick 29 procent på yrkesprogrammen, en minskning med 17 procent jämfört med 2010. Antalet lärlingar halveras under samma period från 3600 till 1800. Dessutom är avhoppet från lärlingsutbildningen oroande många. Hela 40 procent av dem som gick i årskurs 1 höstterminen 2011 hade hoppat av ett år senare.

Samtidigt som intresset för dessa utbildningar minskar visar SCB:s prognos att det år 2030 inom flera branscher finns efterfrågan på gymnasieutbildad arbetskraft, till exempel inom industrin, vård och omsorg och handel och administration. Unga människor väljer bort utbildningar som leder till jobb, till följd av regeringens förändringar.

Vi Socialdemokrater kräver att alla program i gymnasieskolan ska vara högskoleförberedande. Arbetsmarknadens parter har också framfört att förändring måste ske. Det är inte tonåringar med ettårig gymnasieutbildning som saknas på arbetsmarknaden.

Fel! Okänt namn

Utveckla yrkesprogrammen till yrkescollege

Vägen framåt är att höja kvaliteten i yrkesprogrammen och att öka elevernas motivation genom att utveckla alla gymnasiets yrkesprogram till yrkescollege. Yrkescollege innebär en gymnasieutbildning med en nära koppling till relevant bransch. Modellen bygger på ett nära samarbete mellan skolans huvudman, regionens näringsliv och arbetsgivare i offentlig sektor.

Yrkescollege innebär att arbetsgivarna aktivt deltar i utbildningens utformning, kvalitetssäkring och beslut om antalet utbildningsplatser. Arbetsgivarnas behov av rätt utbildad arbetskraft tillgodoses samtidigt som eleverna får tillgång till relevanta praktikplatser och efter avslutad utbildning är attraktiva på arbetsmarknaden. Inom teknik och omvårdnad har yrkescollege redan etablerats runtom i landet. Vi vill nu skjuta till utvecklingsmedel för att sprida modellen till fler gymnasieprogram och branscher.

Lärlingsutbildning

Lärlingsutbildningar är bra och vi vill utveckla utbildningarna så att avhoppen minskar och fler väljer lärlingsformen. Men låt oss lyssna, lära oss och ta god tid på oss att utveckla en bra och hållbar modell för skolan och för ungdomarna så att det blir rätt från början. Istället för att som regeringen hasta och sedan behöva göra om i efterhand.

Lärlingsutbildning kan vara ett verksamt sätt att höja kvaliteten i utbildningen men de första åren med Gy 2011, med permanenta lärlingsutbildningar, har tyvärr inte varit framgångsrika utifrån aspekten att motverka avhopp. Enligt Skolverkets uppföljning hade fyra av tio som börjat en lärlingsutbildning 2011 hoppat av redan under första året. De flesta bytte till ett traditionellt yrkesprogram. Dåligt rykte, kvalitetsbrister, oro för stängda dörrar till högskolan och brist på stöd från branschorganisationerna är några troliga orsaker som Skolverket lyfter fram till att inte fler väljer lärlingsformen.

I tidigare utvärdering av försöksverksamheten hade mindre än hälften i den första kullen, 44 procent, ett slutbetyg efter tre års studier och endast 30 procent klarade kraven för grundläggande behörighet. I jämförelse med den mer skolförlagda yrkesutbildningen är det ett klen resultat då motsvarande siffror där var 68 respektive 56 procent.

Det är uppseendeväckande siffror eftersom lärlingsutbildningen bland annat har införts för att minska avhoppen från gymnasieskolans yrkesprogram.

I den Nationella lärlingskommitténs utvärdering av försöksverksamheten med lärlingsutbildning dras slutsatsen att det behövs en omfattande skolförlagd period med både allmänteoretiskt och yrkesteoriskt innehåll i början av utbildningen för att introduktionen ska bli bättre och avhoppen minska. Vikten av kompetenta handledare på de arbetsplatser som tar emot elever betonas också av kommittén, och handledarutbildningen måste därför uppvärderas. Det påpekas även att den arbetsplatsförlagda utbildningen inte ska ersätta utan komplettera den skolförlagda utbildningen och att det fortfarande behövs

kompetenta yrkeslärare på skolorna. Det är bra att regeringen nu till slut tagit till sig av dessa utvärderingar.

Införandet av en lärlingsutbildning i gymnasieskolan måste följas upp så att det blir verklig kvalitet i lärlingsutbildningen. De nationella programråden ska ges i uppdrag att ta fram kriterier för godkännande av de arbetsplatser och för de handledare som tar emot lärlingar, samt att utveckla system för kvalitetssäkring för den gymnasiala lärlingsutbildningen.

Utbildningskontrakt

För unga som hoppar av och som saknar en gymnasieexamen är inte fokus på att snabbt komma ut i arbete det långsiktigt mest effektiva. Tvärtom kan en insats som leder till ett tillfälligt jobb minska individens möjligheter att klara den egna försörjningen på lång sikt. Kraftfulla, riktade utbildningsinsatser med syfte att lyfta så många unga som möjligt till gymnasiekompetens är viktigare för att pressa tillbaka ungdomsarbetslösheten. Det är att ta ansvar både för samhällsekonomin och för individens möjligheter på lång sikt. En möjlighet till fullföljd gymnasieutbildning i den tidiga vuxenåldern ger den arbetslöse betydligt bättre chanser på arbetsmarknaden i flera decennier framåt.

För att pressa tillbaka ungdomsarbetslösheten och ge unga bra förutsättningar att lyckas på arbetsmarknaden vill vi införa ett utbildningskontrakt för alla unga arbetslösa under 25 år som inte fullgjort sina gymnasiestudier. Utbildningskontraktet innebär att man erbjuder en individuellt utformad utbildningsplan och garanteras insatser som ska leda fram till gymnasieexamen gärna parallellt med jobb eller praktik. För unga som är under 25 år ska det inte längre vara möjligt att få stöd från det offentliga utan att man följer en handlingsplan som leder till gymnasieexamen.

Bättre övergång från studier till arbetsliv

De bästa åtgärderna är de som ser till att den unge inte inleder sin tid efter erhållen gymnasiekompetens med arbetslöshet över huvud taget. Vi ska inte bara förkorta tiden i arbetslöshet – vår samlade politik bygger också på att minska inflödet av unga arbetslösa. Så når vi snabbare målen för vår ungdomsgaranti.

För att fler unga ska gå från gymnasiestudier till arbete eller till vidare studier behöver attraktiviteten hos de program som ger goda möjligheter till jobb stärkas. Det gör vi bland annat genom att trygga möjligheten för unga att studera vidare senare i livet oavsett vilken gymnasieutbildning man väljer. Gymnasiestuderande behöver också få en korrekt bild av vad som krävs för att få ett jobb – och behålla ett jobb – eller vad som krävs för att kunna studera vidare.

Studie- och yrkesvägledningen behöver stärkas. Enligt skollagen ska alla elever ha tillgång till personal med kompetens så att deras behov av vägled-

Fel! Okänt namn på

ning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Utvecklingen visar dock att det finns stora skillnader i landet kring tillgången till yrkes- och studievägledning.

Bättre vägledning gör att ungdomar får bättre kunskap om vad som krävs av dem på arbetsmarknaden, ger bättre grund för beslut om fortsatt inriktning på sina gymnasiestudier, och det stävjar avhopp.

Att investera i utbildning är viktigare än att sänka skatter

När regeringen införde förändringen av gymnasieskolan, Gy 2011, la de samtidigt ut en besparing på kommunerna med hänvisning till effektivitetsvinster. Regeringens politik har inneburit nedskärningar på gymnasieskolan och dess lärare, en av de mest centrala delarna av välfärden, samtidigt som regeringen fokuserar på att sänka skatter. För 2012 var besparingen 675 miljoner kronor. En nedskärning som vi motsatte oss. Nedskärningen år 2012 motsvarar nästan 1 400 lärartjänster. Regeringen har nu backat i flera steg och delar av besparingen är tillbakadragen. Från 2016 och framåt planerar regeringen en neddragning med nästan en halv miljard årligen. Samtidigt ska kommunerna inte kompenseras för rättigheten att läsa in gymnasieutbildning i vuxenutbildningen. Regeringen fortsätter med detta besked att spara på gymnasieskolan framöver. Nu får det vara slut med ryckigheten och de otydliga beskederna. Gymnasieskolan behöver tydliga förutsättningar i det fortsatta arbetet. Det är bra att regeringen inser sitt misslyckande vad gäller konsekvenserna av Gy 2011. Nu måste regeringen återkomma med en utvärdering av konsekvenserna för de första åren med Gy 2011.

En modern och likvärdig gymnasieexamen

Sverige är ett kunskapssamhälle där gymnasiekompetensen har blivit den etablerade grundkompetensen. Utan gymnasieutbildning är det mycket svårt att få och behålla ett arbete. Kunskapskraven på arbetsmarknaden ökar hela tiden. Det gäller både generella kunskaper och mer specialiserad kompetens. Antalet jobb som inte kräver gymnasiekompetens för att få anställning minskar i rask takt medan efterfrågan på gymnasial utbildning är fortsatt stor och efterfrågan på högre utbildning har ökat markant och förväntas att fortsätta öka.

Gymnasieskolan ska ge bästa möjliga förutsättningar för arbete och fortsatta studier. I detta ligger även möjligheten att byta arbete eller sysselsättningsform. Om den som vill starta eget inte tar steget på grund av kunskapsbrister förlorar samhället i tillväxt. Den som långvarigt vantrivs med sitt befintliga arbete löper större risk för att bli sjuk. Den som arbetar i en bransch

med en kortvarig eller långvarig nedgång och inte kan byta yrke eller arbetsplats på grund av han eller hon inte kan förstärka sin kompetens eller omskola sig löper risk för att bli långtidsarbetslös. Inom många yrken, inte minst de som de yrkesprogrammen är inriktade mot, är det ofta en förutsättning att kunna byta arbete för att orka med ett helt yrkesverksamt liv. Ju fler som har möjlighet att själva göra valet att byta arbetsplats, yrke eller bransch, desto rikare och mer jämlikt blir Sverige.

Detta kräver dock att de grundläggande kunskapskraven på alla gymnasieprogram är relativt höga. Därför ska alla gymnasieprogram ge grundläggande behörighet till högskolan. Det är nödvändigt eftersom dagens moderna arbetsliv, och möjligheten att utvecklas inom sitt arbete eller starta eget, kräver goda kunskaper inom bland annat svenska och engelska. Det är också nödvändigt för att ge alla möjlighet och göra avståndet kort när det gäller att gå vidare till yrkeshögskola eller högskoleutbildning. Därför ska alla gymnasieprogram även fortsatt ge grundläggande behörighet till högskolan och alla gymnasieprogram ska leda fram till en gemensam gymnasieexamen. En sammanhållen gymnasieskola gör det också lättare att byta program, vilket minskar risken för att elever avbryter sina gymnasiestudier helt och hållet. Regeringens gymnasiepolitik innebär en återgång till en gammaldags ordning som inte möter dagens krav.

OECD är tydlig i sin rapport "No More Failures – Ten Steps to Equity in Education" från 2007 att gymnasieutbildning måste vara attraktivt för alla och erbjuda en högkvalitativ utbildning utan återvändsgränder och en effektiv väg ut i arbetslivet. OECD rekommenderar att yrkesprogrammen ska leda till behörighet till högskolestudier då det ger högre status åt gymnasieprogrammen och lyfter fram Sverige och Norge som goda förebilder. Därigenom blir alla väl rustade för att klara arbetslivet och fortsatt utbildning. Men tvärt emot OECD:s rekommendation så har regeringen avskaffat den grundläggande högskolebehörigheten på gymnasieskolans yrkesprogram.

Resultatet av regeringens förändring är att andelen elever som väljer yrkesprogram minskat med 17 procent. Samtidigt visar SCB:s prognos att det år 2030 inom flera branscher finns efterfrågan på gymnasieutbildad arbetskraft, till exempel industrin, vård och omsorg och handel och administration. Regeringens förändring har alltså resulterat i att unga människor väljer bort utbildningar som leder till jobb.

Utmaningar för duktiga elever

För elever som snabbt tillägnar sig kunskap ska undervisningen innebära en utmaning och det ska det bli lättare att få gå vidare, lära mer och djupare. Den gymnasieelev som vill ska kunna läsa enskilda ämnen på högskolenivå. Vattentäta skott mellan olika skol- och utbildningsformer som hindrar individens utveckling ska undanröjas.

Fel! Okänt namn

Jämställdhet i gymnasieskolan

En jämställd gymnasieskola är en skola där både unga kvinnor och män trivs, utvecklas och lär sig mycket. Men i gymnasieskolan finns betydande skillnader i prestationer, upplevelser och preferenser mellan grupperna unga kvinnor och unga män. Unga män presterar i genomsnitt sämre än unga kvinnor, och får därför sämre betyg. Unga kvinnor är mer stressade i skolan och mår generellt sämre i tonåren.

Det är en utmaning för skolan att bryta de könsnormer som grundläggs utanför skolans väggar. Om jämställdhetsarbetet i skolan ska bli effektivt måste det bedrivas kontinuerligt och inte i projekt för en begränsad tid vare sig nationellt eller på den enskilda skolan. Jämställdhetsarbetet i skolan bör bedrivas enligt principen om jämställdhetsintegrering.

Det finns ett behov att förstärka den del av jämställdhetsarbetet som handlar om ämnesstoffet och ämnesdidaktiken. Ämnesstoffet måste spegla både kvinnors och mäns erfarenheter. Om skolan via läroböckerna och undervisningen i de olika ämnena ger en enkönad bild av exempelvis historien, litteraturhistorien eller samhällskunskapen, innebärande att i huvudsak endast männens erfarenheter representeras, så är detta ett allvarligt jämställdhetsproblem. Ämnesdidaktiken och arbetssätten i skolan bör så långt möjligt bygga på evidens, och varieras för att passa elevers olika sätt att lära. Jämställdhet är ett kunskapsområde och lärare behöver kunskaper för att kunna anlägga jämställdhetsperspektiv på ämnesinnehållet och ämnesdidaktiken i skolan.

Programvalen till gymnasiet är könsstereotypa – särskilt valen till de yrkesförberedande programmen. Morgondagens samhälle möter också andra utmaningar än dagens, och det är beklagligt att regeringen inte sett över programstrukturen utifrån detta. Nya inriktningar som attraherar både unga kvinnor och män kan vara ett verksamt sätt att undvika de förluster som starka traditioner vid val och vattentäta skott mellan olika ämnesinriktningar ger upphov till. Det kan till exempel röra sig om utbildningar som innehåller både vård och teknik, eller som kombinerar bygg och arkitektur. Det skulle inte bara göra gymnasieskolans innehåll mer modernt, det skulle också stärka jämställdheten och minska risken att vi går miste om enskilda individers engagemang och förmågor på grund av att traditionella strukturer påverkar valet av studieinriktning.

Idag har yrkesprogram som domineras av män fler och tydligare yrkesutgångar än program där de flesta studerande är kvinnor. Detta måste ses över; alla yrkesprogram ska ha tydliga yrkesutgångar.

Framtidskompetenser

Ytterligare ett område där dagens gymnasieutbildningar innehållsmässigt behöver uppdateras är möjligheten att läsa de stora språken. Bland kurserna i moderna språk dominerar spanska, franska och tyska. Stora språk såsom ara-

biska och kinesiska har dock vuxit i betydelse både i Sverige och globalt sett. Dessa, och även andra språk, är viktiga då många som bor i Sverige talar dessa språk. Språken är också viktiga av handelspolitiska skäl och för att man bättre ska kunna förstå den globala utvecklingen inom samhällskunskap och ekonomi. Att modersmåls lärare inte längre ska undantas från kravet på lärarlegitimation utan ska ha en lärarutbildning och ämneskompetens i modersmålet höjer kvaliteten på den viktiga modersmålsundervisningen men är också viktigt då de därmed kan undervisa elever som inte har språket som modersmål. Modersmåls läraren blir därmed också lärare i moderna språk.

Det socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbara samhället aktualiserar behovet av en bred förståelse för det komplexa samspelet mellan naturprocesserna och samhällsplaneringen. Tvärvetenskaplig forskning och utbildning är avgörande för att åstadkomma en hållbar samhällsutveckling. För många ungdomar är valet mellan natur- och samhällsvetenskaplig utbildning svårt. Genom gymnasiereformen finns på naturvetenskapsprogrammet en inriktning som benämns naturvetenskap och samhälle. Vi föreslår att regeringen inrättar en motsvarande inriktning på samhällsvetenskapsprogrammet med fokus på långsiktigt hållbar samhällsutveckling. Därigenom får gymnasieskolan en gemensam tvärvetenskaplig utbildningsväg inom de båda programmen. Utbildningsvägen ger eleverna möjlighet att avvaka med det definitiva valet mellan naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen och förhindrar därmed felval och inläsningseffekter som kan bli konsekvensen av den beslutade gymnasiereformen. Med detta förslag kommer färre elever att behöva ta omvägen via komvux eller tekniskt basår när de vill vidare till högre studier. Dessa elever kommer således snabbare ut på arbetsmarknaden.

EU-kommissionen har listat åtta nyckelkompetenser för ett livslångt lärande. En av dessa är just digital kompetens. Digital kompetens är ett vitt begrepp som innefattar flera olika delar, från att ha kunskaper i hur man hanterar datorer, mobiltelefoner och programvaror till att utveckla en kritisk och reflekterande attityd till informations- och kommunikationsteknologi.

Det finns två huvudsakliga skäl till att förstärka arbetet med it i skolan. Det ena är det pedagogiska. It är ett bra verktyg att bedriva undervisning med och it-användning stödjer de flesta ämnen och lärsituationer. Det andra handlar om skolans uppdrag att rusta eleverna för framtiden, såväl som medborgare som arbetstagare/företagare. Kravet på att behärska it är starkt redan idag och kommer att vara en självklarhet i framtiden. Därför är det viktigt att skolan hjälper till överbrygga digitala klyftor och kompenserar för elevernas olika förutsättningar utifrån hemförhållanden.

Sverige är ett av världens mest teknikutvecklade länder och ska fortsatt vara en framstående IT-nation. Därför är det oroande att Sverige halkat efter jämfört med andra länder när det gäller utvecklandet av lärandet med stöd av digital teknik. Skolverkets uppföljning som presenterades våren 2009 visar att tillgången till it i skolan ökar men framförallt att det finns betydande skillnader mellan skolorna. Vi vill ha en modern skola för alla elever. Elevernas tillgång till IT är en central del av detta. Staten har ett ansvar och detta måste tydliggöras i en nationell IT-strategi för skolan. Det kommer att stärka Sverige som kunskapsnation.

Fel! Okänt namn

Estetisk verksamhet ska vara ett gymnasiegemensamt ämne

Det är självklart att alla gymnasieelever ska utveckla och använda sin fantasi och kreativitet samt förmågan att kommunicera genom att delta i estetisk verksamhet. Det krävs också kunskaper för att ta del av och tolka det kulturella utbudet. Kulturell medvetenhet och kulturella uttrycksformer är dessutom en av de åtta nyckelkompetenser för livslångt lärande som fastställts av EU, och som Sverige ställt sig bakom. Estetik, kreativitet och förmåga att uttrycka sig konstnärligt är vidare en tillgång i många yrken och bör därför ingå som ett gymnasiegemensamt ämne i de nationella programmen i gymnasieskolan.

Behörighet till gymnasieskolans nationella program

Det behövs godkänt i åtta ämnen i grundskolan – däribland svenska, engelska och matematik – för att vara behörig till ett yrkesprogram. För behörighet till de högskoleförberedande programmen kommer det att krävas godkänt i tolv ämnen inklusive svenska, engelska och matematik. De differentierade behörighetsreglerna ger en stark signal till både elever och föräldrar om vilken ambitionsnivå olika elever ska lägga sig på, vilket i förlängningen avsevärt kan minska deras framtida valmöjligheter till studier. Att dra en gräns mellan yrkes- och högskoleförberedande programs behörighetskrav är inte befogat.

Vi föreslår därför att det som huvudregel ska krävas godkänt i svenska (eller svenska som andraspråk), engelska och matematik samt ytterligare fem ämnen för intagning till alla nationella program eller motsvarande. Det gör att även elever med snävare intressen med inriktning mot antingen praktisk-estetiska utbildningar eller samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga utbildningar får möjlighet att bli behöriga till samtliga program.

Förändra meritpoängssystemet

Konstruktionen av meritpoängssystemet i gymnasieskolan innebär att språkval som eleven gör i mellanstadiet kan bli avgörande för om eleven senare kan komma in på ett efterlängtat högskoleprogram. Vi vill se över intagningssystemet till högre studier i sin helhet då det blivit alltför komplicerat och kommer leda till ökad social snedrekrytering till högre studier.

En förändring av meritpoängssystemet som snarast bör göras är att kurser i modersmål och minoritetsspråk också ska ge meritpoäng på samma sätt som kurser i moderna språk. Kurser i språk ska värderas på samma sätt och en elev ska inte behöva välja bort att läsa modersmål för att det inte ger meritpoäng på samma sätt som kurser i moderna språk i gymnasieskolan.

Övergången till högskola och vuxenutbildning

Regeringens förslag att minska tiden för kärnämnen, kombinerat med en höjning av kraven för grundläggande högskolebehörighet, skapar en uppdelning mellan de olika gymnasieprogrammen som saknar grund. Det ökar klyftorna och det är tillväxtfientligt. För vissa elever innebär detta att de inte kan nå grundläggande behörighet trots att de använder hela sitt individuella val. De måste istället läsa utökad program eller studera inom vuxenutbildningen. Denna orättvisa förstärker klyftorna.

Vissa yrkesprogram, såsom exempelvis Naturbruksprogrammet, bör också ge särskild behörighet för att motsvara de krav på behörighet till de högskoleutbildningar som elever från dessa program i stor utsträckning fortsätter till.

Regeringen flyttar ansvaret för att alla elever får nödvändiga kunskaper för ett helt yrkesliv från gymnasieskolan till den kommunala vuxenutbildningen. När elever inte når en tillräcklig kunskapsnivå i en utbildningsform brukar det normalt ses som ett misslyckande för den utbildningen, något som måste tas på stort allvar och åtgärdas. Här gör regeringen istället det till en naturlig del av landets utbildningssystem – ofullständiga kunskaper i gymnasiet ska kunna åtgärdas genom att fler elever läser inom vuxenutbildningen. Konsekvenserna av de här förslagen kommer att slå igenom så mycket hårdare när regeringens omfattande nedskärningar i den kommunala vuxenutbildningen tas i beaktande – antalet studerande, omräknat till heltidsstuderande, inom den kommunala vuxenutbildningen har minskat från 100 000 år 2006 till 83 900 år 2012.

Enligt SCB tänker sig 60 procent av alla gymnasieelever att studera vidare på högskola inom tre år efter sin examen. Hälften av dem som läser på barn- och fritidsprogrammet, 40 procent av dem som går på elprogrammet och en fjärdedel av dem som läser på hotell- och restaurangprogrammet vill studera vidare inom tre år efter avslutat gymnasium. Trots att mellan 80 och 90 procent av eleverna med slutbetyg från yrkesprogrammen före gymnasiereformen nådde grundläggande behörighet till högskolan valde regeringen att sänka kunskapskraven för alla. Sammantaget saknas grund för en utbildningspolitik som bygger på antagandet att elever på yrkesförberedande program är dåligt studiemotiverade eller studieobegåvade.

Redan idag har tolv OECD-länder en högre andel högskoleutbildade i 30-årsåldern. Det är givetvis inte bara direktövergången från gymnasieskolan till högskolan som riskerar att minska med regeringens politik, utan även inträdet i högskolan längre fram i livet. Det handlar inte bara om de som vill byta yrkesbana helt och hållet. Också den som utbildar sig till barnskötare i den gymnasieskola regeringen infört och som efter ett antal år som yrkesverksam vill läsa till förskollärare kommer att få betydligt svårare att göra det. Samma sak gäller för den undersköterska som vill läsa enskilda vårdkurser på universitet.

Fel! Okänt namn

Modernisera regelverket för fristående skolor

De fristående skolorna är idag en stor och en naturlig del av vårt skolväsen. Det regelverk som reglerar förutsättningar för etablering och uppföljning av fristående skolor infördes i början av 90-talet. Målet var att skapa pedagogisk mångfald och en större möjlighet för skolpersonal och föräldrar att påverka skolan genom t ex lärar- och föräldrakooperativ. Utvecklingen har sedan länge sprungit ifrån de förutsättningar och prognoser som den dåvarande borgerliga regeringen såg framför sig i och med införandet av den sk friskolereformen. Regelverket behöver uppdateras och moderniseras. Också fristående skolor tjänar på ett modernt regelverk som är brett förankrat och därmed långsiktigt hållbart. Elever och deras föräldrar ska kunna känna trygghet i sitt skolval. Därför har Socialdemokraterna medverkat till en blocköverskridande överenskommelse som ett steg till ett mer modernt regelverk för de fristående skolorna. Men vi menar att det senaste årets skolkonkurs visar att det arbetet måste fortsätta. Därför vill vi ta nästa steg och skapa lex JB.

Att det finns olika huvudmän i skolan att välja bland ger valfrihet för eleverna och kan öka mångfalden av pedagogiska modeller och därigenom främja utveckling. För att det ska vara kvaliteten och inte huvudmannaskapet som avgör hur väl en skola lyckas med sitt uppdrag, måste det vara lika villkor för kommunala och fristående gymnasieskolor. Alla skolor ska ha samma krav på öppenhet, insyn och möjlighet till granskning från kommun och medborgare samt meddelarfrihet för de anställda. För att kommunala och fristående skolor ska få lika villkor på riktigt behöver en helhetsanalys göras av de olika huvudmännens förutsättningar.

Då vinsterna av att missköta skolverksamhet idag kan vara stora bör kraftfulla ekonomiska och juridiska påföljder kunna utdömas när ägare och skolledningar missköter sina uppdrag. Vi vill också införa en lag om investeringsskydd som ska förhindra att våra gemensamma medel slösas bort vid avknoppning av skolor.

Det måste bli lättare att välja skola utifrån god kunskap. Alla skolor ska delta i öppna jämförelser där man anger lärartäthet, andel behöriga lärare, resultat på nationella prov etc. Det behövs därtill skärpta regler för marknadsföring av skolor så att det är relevanta saker skolorna får ”locka” med. Genom att stärka lärarnas ställning, föräldrarnas information och kommunernas insyn kan vi använda resurserna bättre och stärka möjligheten att välja utifrån relevanta fakta.

Det finns idag mycket få krav på de huvudmän som vill starta en fristående skola. Idag är kommunen ansvarig för alla elevers skolgång, men har inte makt över hur skolan organiseras och dimensioneras.

Vi vill skärpa kvalitetskraven för tillstånd så att inte oseriösa huvudmän får tillstånd att starta en skola. Det finns en risk för att vinstdrivande fristående skolor sänker utbildningens kvalitet i syfte att maximera vinsten.

Vi förväntar oss att regeringen utifrån friskolekommitténs förslag återkommer till riksdagen med en proposition.

Lex JB

Stat och kommun ska åläggas att ta ansvar för att överetablering av skolor inte sker. Det ska krävas ett samarbetsavtal mellan kommunen och en ny fristående skola innan den nya skolan startar. Staten ska samtidigt säkra kvaliteten vid tillståndsprovningen av nya fristående skolor.

Skolinspektionen ska få i uppdrag att bedriva tillsyn över skolföretags ekonomi. Liksom Finansinspektionen utövar tillsyn över bankerna, för upp banker som inte har tillräcklig kapitaltäckning på en offentlig lista och även beslutar kring indragande av banktillstånd så ska Skolinspektionen ha samma befogenheter visavi skolföretag. Att driva en skola ska vara ett långsiktigt åtagande då påtvingat byte av skola är dåligt för eleverna. Långsiktighet hos ägare av en skola ska därför krävas för att tillstånd ska ges från Skolinspektionen. Ägarbyten ska inte heller kunna ske utan att nytt tillstånd från Skolinspektionen inhämtas.

Skattemedel avsedda för skolan ska gå till skolan. Vi vill se en ökad granskning av skolors ekonomi och ser behov av att kunna ingripa i de fall där offentliga anslag använts på ett felaktigt sätt. För att möjliggöra en ökad insyn i hur skolorna använder de offentliga anslagen, ska varje skola öppet redovisa sin ekonomi på enhetsnivå. Motsvarande balans- och resultaträkningar ska upprättas per enhet för att göra det möjligt att följa hur resurserna används i verksamheten och att kostnaderna inte väsentligt avviker från kostnaderna i jämförbara kommunala skolor.

Om Skolinspektionen finner att ett skolföretag har svårigheter att klara finansieringen av verksamheten så ska skolföretaget uppföras på en lista som ska finnas på Skolinspektionens hemsida och vara kopplad till den nationella databasen "Öppen skolinformation" som Friskolekommittén kommit överens om.

Skolföretag som finns på Skolinspektionen lista och som ytterligare försämrar sin ekonomiska situation genom att dela ut avkastning eller på andra sätt flytta pengar ut ur skolföretaget ska efter påpekande från Skolinspektionen återföra medlen eller förlora sitt/sina skoltillstånd.

Regler och villkor för riksinternaten

Det finns idag tre riksinternatskolor: Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket, Grennaskolan och Lundsbergs skola. Dessa tre riksinternat har idag särskilda ersättningsvillkor. Därutöver har Förvaltningsrätten slagit fast att Skolinspektionen inte har befogenhet att utöva tillsynsansvar över den del av internatverksamheten som ligger utanför ordinarie skoldagen.

Det finns idag inte längre några sakliga skäl för att just dessa tre skolor skall ha särskilda regler och villkor. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med ett lagförslag som ger Skolinspektionen befogenhet att utöva tillsyn över internatverksamheten samt ett förslag som jämställer ersättningen till dessa skolor med övriga fristående skolors villkor, både vad gäller möjligheten att ta ut avgifter för utbildningen och bidraget från det allmänna.

Fel! Okänt namn på

Elevhälsa

Så väl unga kvinnors som unga mäns psykiska hälsa försämras i Sverige. Ungdomar med psykisk ohälsa behöver hjälp och stöd i ett tidigt skede, och då behövs en välfungerande elevhälsa med kunskap och resurser för att möta elever med psykisk ohälsa.

Idrottsundervisningen behöver utformas så att den stärker alla elevers lust att röra på sig och ska vara utspridd under hela året så att den stärker elevernas hälsa och inlärningsförmåga.

Vår uppfattning är att kommunerna ska erbjuda gymnasieeleverna avgiftsfria skolmältider. Den stora majoriteten av kommuner väljer också att erbjuda eleverna i de kommunala skolorna skolmältider utan avgift och ersättning till de fristående gymnasieskolorna så att de inte tar ut någon avgift för skolmaten. Vår uppfattning är att avgifter ska undvikas i skolan. För eleverna och deras familjer kan skolmältidsavgifter vara betungande, och vi vet att skolluncherna är viktiga för elevernas välmående och hälsa. Sambandet mellan en god hälsa och goda kunskapsresultat är också väl belagt.

Mobbing och kränkande behandling

Den svenska skolan ska stå för absolut nolltolerans mot mobbing och kränkande behandling. Det är helt oacceptabelt att en enda elev ska behöva gå till skolan och vara rädd för att utsättas för mobbing och kränkningar. Elever som blivit utsatta för mobbing berättar ofta om att de utsätts för en andra kränkning när de inte tas på allvar och inte blir trodda av de vuxna i sin närhet. Vi behöver förstärka arbetet mot mobbing, kränkningar, trakasserier och diskriminering i skolan. För att skolorna ska ha möjlighet att kunna genomföra ett lyckat arbete mot mobbing krävs kvalitetssäkrade och evidensbaserade anti-mobbningssituationer och kunskap och kompetens om mobbingens mekanismer. Lärare och annan skolpersonal behöver få den kunskap och kompetens som krävs för att kunna arbeta såväl förebyggande mot mobbing som att kunna hantera reella mobbingssituationer. Vilka metoder som fungerar måste beforskas och utvärderas.

Vi har under flera år föreslagit att en "lex Sarah" ska införas i skolan som innebär att all skolpersonal oavsett huvudman ska vara skyldig att rapportera missförhållanden i skolan eller om läroplanen eller värdegrunden inte följs, däribland om skolan inte får stopp på de kränkningar och trakasserier en elev utsätts för. En utredning har nu lämnat ett betänkande i frågan och vi ser fram emot ett konkret förslag på lagstiftning från regeringen. Vi vill se över en skärpning av lagen om skolors skyldighet att agera mot mobbing så att skolor blir skyldiga att få stopp på mobbingen inom en viss tidsperiod och att skolan annars kan krävas på skadestånd.

Elevers organisering och elevmajoritet i lokala styrelser

Elevers möjlighet till organisering och inflytande behöver stärkas. Elever som är delaktiga och får ta ansvar skapar också en tryggare skola och en bra studiemiljö.

Under många år har det funnits en försöksverksamhet med lokala styrelser med elevmajoritet i kommunala gymnasieskolor som avskaffats. Försöksverksamheten har fungerat ytterst väl och aktivt bidragit till bättre skolmiljöer, mer aktivt ansvarstagande från elevernas sida och ökat demokratiseringen av skolan. På samma sätt som arbetstagare har inflytande över sina arbetsplatser borde gymnasieelever ges inflytande i skolan. Möjligheten att inrätta lokala styrelser med elevmajoritet i de kommunala gymnasieskolorna bör således återinföras.

Registerkontroll av personal i gymnasieskolan

Lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg syftar till att stärka barns och ungdomars skydd mot främst sexuella övergrepp genom att förhindra att personer som dömts för vissa brott anställs inom de aktuella verksamheterna. Arbetsgivaren är enligt lagen skyldig att kräva ett brottsregisterutdrag från den person man vill anställa. Lagen omfattar alla – utan undantag för någon personalkategori – som söker arbete inom förskoleverksamhet, förskoleklass, skolverksamhet för skolpliktiga barn och skolbarnsomsorg. Däremot omfattas inte anställda i gymnasieskolan.

Lagen innebär ett viktigt skydd för barn och ungdomar och bör utsträckas till att skydda alla minderåriga. Eftersom elever är minderåriga under gymnasiet första och andra år, bör lagen gälla även dem som söker arbete i gymnasieskolan.

Stockholm den 2 september 2013

Ibrahim Baylan (S)

Louise Malmström (S)

Caroline Helmersson Olsson (S)

Gunilla Svantorp (S)

Cecilia Dalman Eek (S)

Håkan Bergman (S)

Thomas Strand (S)

Adnan Dibrani (S)